

Selaheddiniň Kuddus ýörişini gijikdiren bir topbak haçparaz däl-de, olaryň ýerli ýaranlarydy

Category: Kitapcy, Sözler, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Selaheddiniň Kuddus ýörişini gijikdiren bir topbak haçparaz däl-de, olaryň ýerli ýaranlarydy SELAHEDDINIŇ KUDDUS ÝÖRIŞINI GIJIKDIREN BIR TOPBAK HAÇPARAZ DÄL-DE, OLARYŇ ÝERLI ÝARANLARYDY

Ol Ierusalimdäki haçparazlaryň mertebesine mynasyp söweşme hukugyny berdi.

Selaheddin Eýýubynyň Ierusalime girişi

Ierusalim goragyna ýolbaşçylyk edýän Balian Ibelin ilçilere habar ýollap, Selaheddin bilen hut özüniň görüşmek isleýändigini mälim etdi.

Balian şondan owal Hyttyn söweşinde Selaheddiniň eline ýesir düşjek bolanda, gaçmaga rugsat edilenleriň biridi.

Balian şondan soň Ierusalimi ýaragsyz zyýarat etmek üçin

Selaheddin Eýýubydan rugsat sorapdy, Selaheddin diňe bir gün galyp, Ierusalimden çykmak şerti bilen onuň haýyşyny kanagatlandyrdy.

Balian Ierusalime gelende, şäheriň ähli begzadalarynyň Hyttynda Selaheddin tarapyndan ýa öldürilendigini, ýa ýesir alynandygyny gördi.

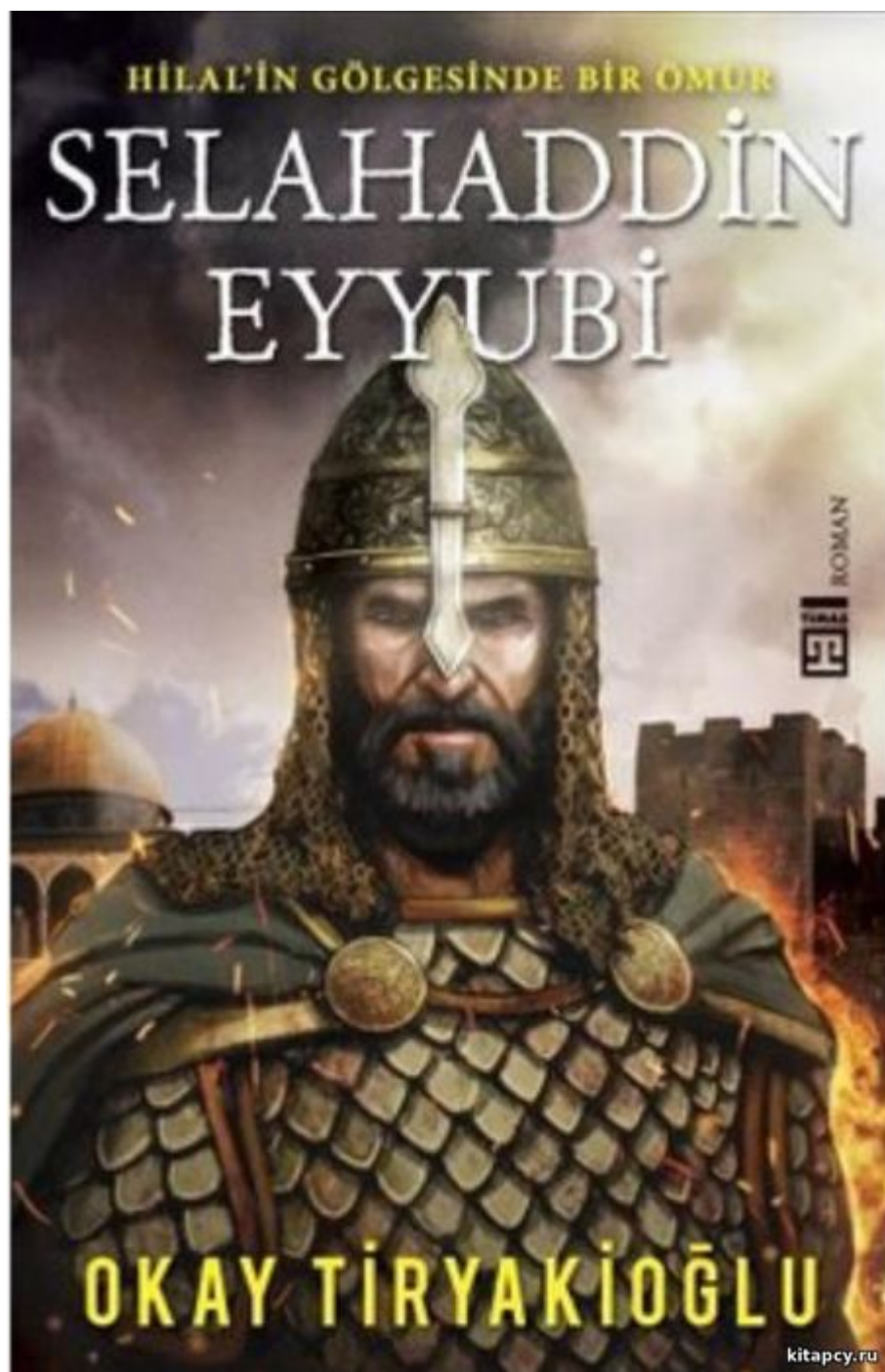
Şäher halky Baliandan şäherde galyp, goragy boýnuna almagy isledi, emma Balian pereňlileriň arasynda sözüne bütewi begzadalaryň biridi we ol Selaheddin Eýýuba şäherde galmajakdygyna söz beripdi.

Balian şäherden çykmanka ýagdaýy Selaheddun Eýýubynyň dykgatyna ýetirip, özüne garşy söweşmegi we ähdini bozmagy üçin rugsat sorapdyr.

Selaheddin hemişeki edişi ýaly ähli serkerdelerini gazap atyna atlandyrjak karara geldi. Ol Baliana iberen jogabynda duşmanlarynyňam mertebesi bilen söweşmäge hakynyň bardygyny aýdyp, Baliany beren sözünden azat edipdir.

Indi Balian Selaheddin bilen Ierusalimiň gala diwarlarynyň önünde görüşmek isleýärdi.

Serkerdeleriň nägileliklerine garamazdan Selaheddin Balianyň görüşme teklibini kabul etdi. Uruşyň görnetin üstünligi yslam serkerdesiniň peýdasynady we ol islese uruşy uly gandöküşlik bilenem soňlap bilýärdi.

Serkerdeleri Selaheddiniň bu bolşuna düşünmeýärdiler we duşmanlaryny ýüreklandirjekdigi üçin garşy çykýardylar.

Hatda käbir serkerdeler Selaheddini gereginden artyk ýukaýüreklilikde we pereňlileriň janyny halas etmek üçin ýörişi gijikdirmekde aýyplamaga başlapdyr.

Balian Selaheddiniň garşysyna geçende, onuň gürlän ýangynly sözünü Ibn Esir şeýle beýan edýär:

«Balian ýönekeý halkyň bagyşlanjakdygyna söz berdirmek üçin dik gaýyşýar, emma Selaheddin hiç zada söz bermeýär. Ýüregini ýumşatjak bolýar, barybir peýda etmeýär. Mundan soň soltan oňa şu sözler bilen ýüzlenýär:

– Eý soltan, bu şäherde anyk sanyny diňe Allanyň bilýän san-sajaksyz adamy ýaşayar.

Hemmesi-de garpyşygy dowam etdiresi gelip duranok, çünki başga birnäçe şäherde edişiň ýaly janlarynyň bagyşlanjagyny umyt edýärler, sebäp olaryň ýaşasy gelyär we ölümi ýigrenýärler. Ýöne eger ölümiň gutulgysyzdygyny görsek, Alla bilýändir welin, çagalarymyzy we aýallarymyzy öz elimiz bilen öldüreris, eýelik edýän bar zadymyzy ýakarys, size olja bolar ýaly ýeke dinar, ýeke dirhem, gul-gyrnak edere ýeke erkek, ýeke aýal goýmarys.

Soň Mukaddes gaýany, «el-Aksa» metjidini, başga-da birnäçe ýeri haraplarys, elimide saklaýan baş müň musulman ýesiri öldüreris, soňam münülyän atlarymyzy we ählu haýwanlarymyzy ýok ederis. Ahyrsoňunda daşary çykarys we siziň bilen aldymberdimli söweşe gireris. Içimizden birimizem sizden birnäçesini öldürmän öler öýtmäň!»

Aslynda Balianyň haýbatlarynyň hiç bir jähtden agramy ýokdy, Selaheddin ýöriş bireýýäm soňlandyrjak güýje eýedi, emma ol şäherde gan dökülmegini islänokdy.

Selaheddin Balianyň mukaddes ýerlere zeper ýetirmek haýbatyny öz serkerdelerini razy etmek üçin ulandy ww pereňlileriň şäherden ujypsyzja töleg töläp çykmagyna rugsat berdi.

Döwlet gaznasyny ýuwdup alan bu ýörişde Selaheddiniň gelen netijesiine serkerdeler nägilelik bildirenem bolsa, Selaheddin Eýýuny altyn-kümüş bilenem, ýesir ele salmak bilenem gyzyklanmaýardy.

1187-nji ýylyň 2-nji oktýabrynda ysłam goşuny şähere girende, ýekeje adamyňam bitiniň burny ganamandy.

El-Yspyhany Selaheddiniň özüni alyp barşyny şeýle suratlandyrypdyr:

«Soltana şeýle diýdim:

– Bu patriarh azyndan iki ýüz müň dinara barabar baýlygy äkidip barýar. Olaryň öz zatlaryny äkitmegine rugsat berdik, emma buthanalaryň we manastyrlaryň hazynalaryny däl. Muňa ýol bermesek gowy bolardy.

Emma Selaheddin şeýle jogap berdi:

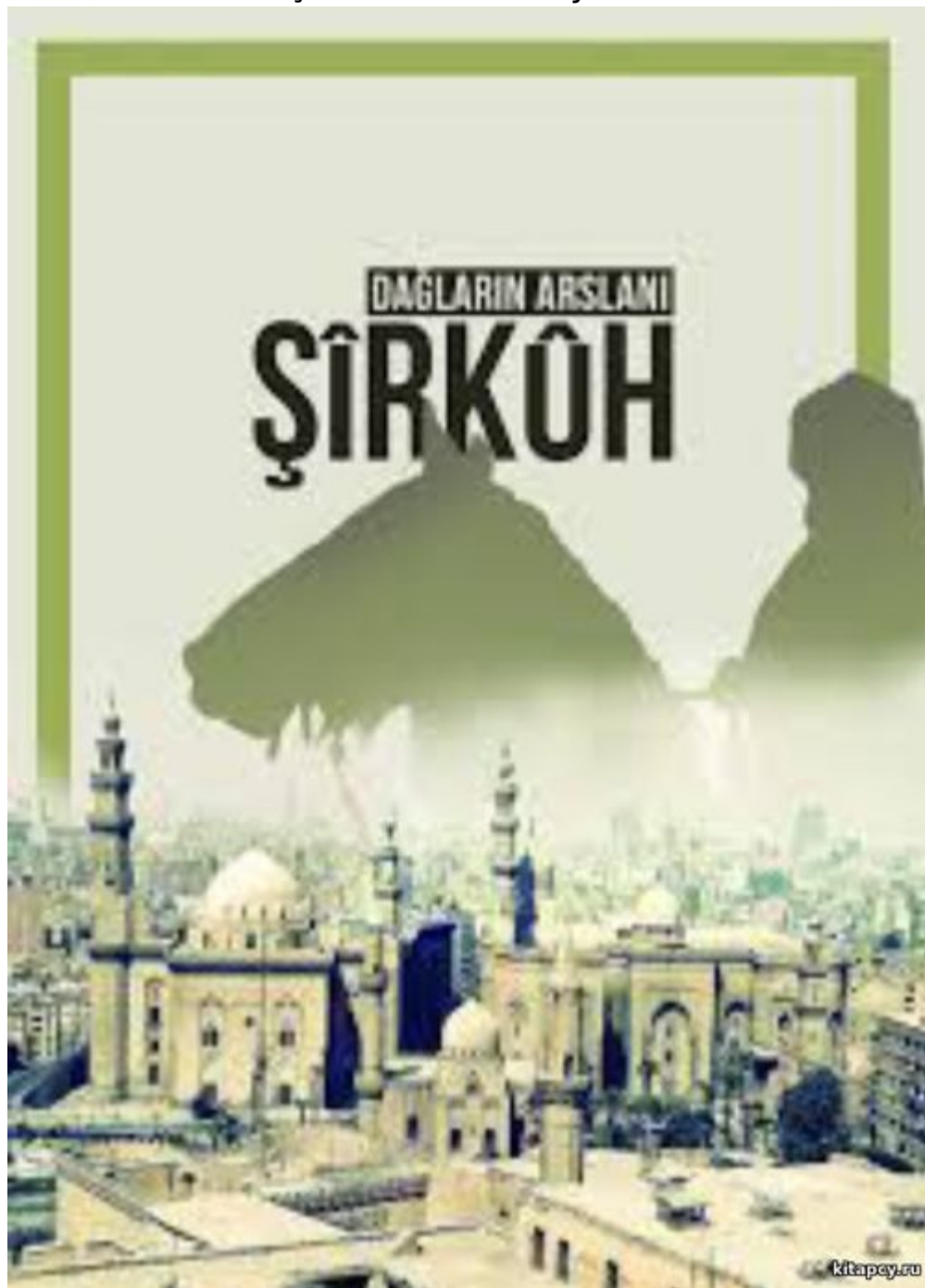
– Gol çeken şertnamalarymyza gyşarnyksyz eýermeli bolarys, şeýtsek, hiç kimse ynam bildirenleri şertnamanyň düzgünlerini bozmakda aýyplap bilmez. Gaýtam munuň tersine, hristianlar hemme ýerde biziň gowulyklarymyzy gürrüň bererler».

Selaheddin Eýýubyny ýeke gyzyklandyrýan zat – haýal etmän

musulmanlary «el-Aksa» metjidinde jemläp, ýeňiş namazyny okamakdy.

Şam kazysy Muhiddin Ibn el-Zekiniň egni gara donly ymam bolup münbere çykan wagty, Selaheddin Eýýuby ömrüni bagyş eden arzuwyna ýetipdi.

Selaheddiniň Kuddus ýörişinde iň uly päsgelçilik baş-üç sanu haçparaz däldi, yslam dünýäsiniň pytraňny ýagdaýy we duşman bilen dil düwürmekden utanmaýan emirlerdi.

- **Selaheddin baýdagy agasyndan alýar**

Bütün ömrüni Müsüriň eýelenmegine bagyşlan kürk serkerdesi Şirkuh bu arzuwyna ýetenden soň kân wagt geçmänkä aradan

çykypdyr.

Garşydaşlar Şirkuhyň inisi Selaheddin Ýusuby gowşak serkerde hasaplap, wezirlik wezipesine oturdypdyrlar.

Olaryň eden bu işi Müsürde täze hökümdaryň orta çykmagyna sebäp boldy. Selaheddin entek ýaşlygy we düýpli döwlet tejribesi bolmandygy sebäpli hemişe äsgerilmän gelindi.

Haçparazlar ýaş ýigidi aňsat iýip boljak lukma, fatimiler aňsat aldap boljak dikme, Zeňňiniň emirleri nesibesi çüwen samsyk hasaplaýardy.

Muňa garamazdan, Selaheddindäki jöwheri birinji aňsyranlaryň başynda Nureddin Zeňni bardy. Entek Şirkuh aýatda dirikä öz-özünüň heläklemekden başga zada ýaramajak Üçünji Müsür ýörişine Ýusuby ýollamak islemändi we Şirkuhdan inisini öz ýanynda galdyrmagyny towakga edipdi.

KUDÜS'ÜN İKİNCİ FATİHİ

SELAHADDİN EYYÛBÎ

MERYEM UÇAR

Şirkuh bu teklibi kabul eden bolsa, gürrüñsiz, Selaheddin iñ gowy emir bolmalydy, emma Kuddus Alyjenabyndan binesip galmaly bolýardy.

Selaheddin Eýýuby wezir bolandan soň haçparazlar Wizantiýa bilen bileleşip, 1169-njy ýylda Selaheddine gury ýerden we deňizden hüjüm etdi. Nureddin Zeññiniñ goldawy bilen bu hüjümler yza serpikdirildi.

1170-nji ýylda hiç kimiñ garaşmaýan pursatynda Selaheddin Ierusalimiñ alkymyndaky Gazzä ýyldyrym çaltlygynda operasiýa geçirdi.

Yaş Selaheddiniñ Gazäni elinde saklamaga mümkinçiligi ýokdy,

emma ol bu operasiýa bilen pereňlilere abaý-syýasat edipdi, Selaheddin Şirkuhyň inisidi we olam azyndan agasy ýaly howpludy.

Selaheddin Eýýuby

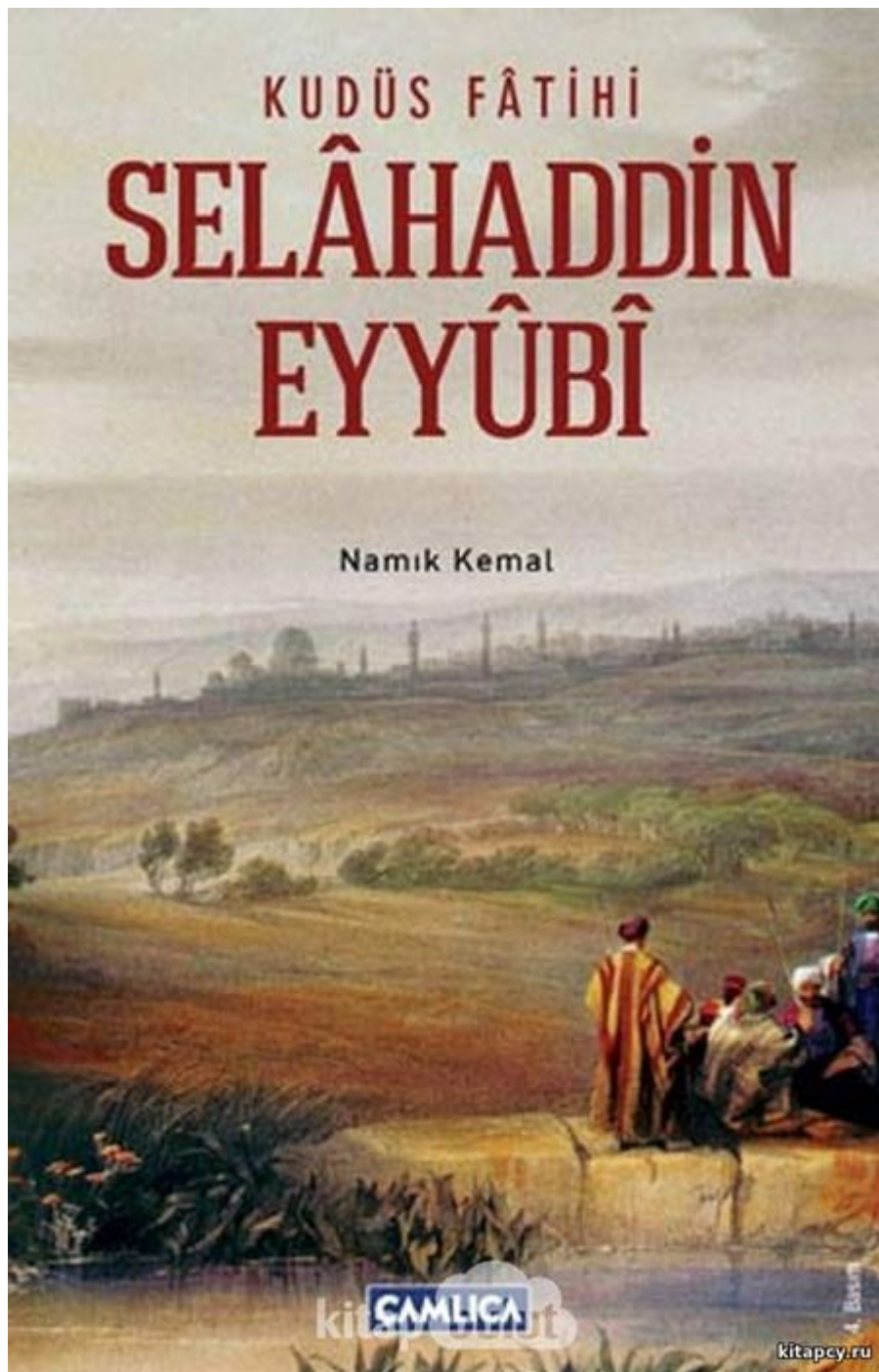
Wagtyň geçmegi bilen Selaheddin öň gabat gelmedik nätanys duşmanyna sataşmaly boldy. Bu duşman goşunlary jeň meýdanyna çykmanka ýok edýärdi we nijeme gahryman serkerdäniň kellesini göwresinden togarlap zyňýardy.

Selaheddinin bu uly we täze duşmanyna **pitne** diýilýärdi. Hawa, bu gany duşman onuň jany-teni bilen bagly hökümdary Zeňni bilenem arasyna tow düşüripdi. Hatda Nureddin Zeňniniň Ýusubyň üstüne taýýarlanan uly ýörişiniň arasyna ajal girmedik bolsa, Kuddusyň Alyjenaby Selaheddiniň ölümünüň yslamyň ýene bir şanly serkerdesi Nureddin Zeňniniň elinden boljagyna şek-şübhe ýokdy.

1174-nji ýylyň 15-nji maýynda Zeňniniň aradan çykmagy bilen Selaheddin has erkin we batyr hereket edip başlapdyr.

KUDÜS FÂTİHİ SELÂHADDİN EYYÛBÎ

Namık Kemal

- **Pitneçiler haçparazlar we haş-haşyýunlar bilen ýakyn gatnaşykda**

Zeňňiniň ölüminden soň Sisiliýanyň, Wizantiýanyň, Ierusalim korollygynyň bolan bileleşigi Selaheddini taryh arenasyndan syryp-süpürip aýyrmak üçin herekete geçipdir.

Zeňňi aradan çykansoň, Selaheddin Demirgazykdaky soýuzdaşlaryndanam mahrum boldy, çünki Zeňňiniň emirleri 36 ýaly kürt serkerdesiniň başlaryna bela bolmagyny islänokdylar. Şonuň üçinem olar pereňlileriň Selaheddini ýok etmegine makul göz bilen garapdyrlar.

GENÇLER İÇİN TARİH

KUDÜS FATİHİ SELAHADDİN EYYUBİ

EBUBEKİR SUBAŞI

aden
yayınları

kitapcy.ru

Haçparaz bileleşiginiň garaşmadyk üýtgeşmesi bolsa Anadolyda bolup geçdi. Gylyçarşan II-niň Mirýakefelon diýlen ýerde wizantiýa goşunyny paýhynlamagy Selaheddiniň özüni dürsemegine mümkinçilik beripdir.

Selaheddin, Isgenderiýede (Aleksandriýada) sisilýalylardan we ierusalimlilerden düzülen goşuny garşy alypdyr. Yzyny Ibn Esir şeýle gürrüň berýär:

«Haçparazlar münmek üçin söweş gämilerini kenara ýakynlaşdyrdylar. Bir topary münüp halas boldy, bir topary-da gark bolup öldi. Käbir musulmanlar deňize böküp, pereň gämilerini deşdi we bu gämiler suwa batdy.

Üç yüz pereňli urşujy depäniň başyna sygyndy. Musulmanlar ir säher bilen bulara garşy söweşe girdi. Garpyşyk guşluga çenli dowam etdi. Isgenderiýe halky olary derbi-dagyn etdi. Kimsi öldürildi, kimsi ýesir düşdi».

Soňra Selaheddin agasy Şirkuhyň ulanan söweşjeň tilsimleri bilen haçparazlaryň üstüne ýyldyrym hereketlerini geçirip, ilki Hamada, soň Aýn el-Jarrda uly ýeňiş gazanypdyr.

Bu ýeňişlerden haçparazlardan has beter merhum Zeňňiniň emirleri biynjalyk bolupdyr.

Selaheddin sebitiň täze Nureddin Zeňňisi bolupdy. Halal we arassa ýaşayşy, jomartlygy, adalatlylygy bilen Selaheddin

Eýýuby diňe musulmanlaryň däl, eýsem pereňlileriňem dilinden düşmändir.

Mundan bimaza bolan emirler Selaheddini gümläma ibermek üçin ilki haş-haşyýunlar, yzyndanam haçparazlar bilen dil düwüşýärler.

Haş-haşynlar tarapyndan Selaheddiniň janyňa üç gezek kast etmäge synanyşylýar, herna eşiginiň aşagyndan geýen polat sowudy ony ölümden gorapdyr.

Emirleriň bu bigaýratlyklary Selaheddini haýalladypdyr we ünsüni Kuddusa gönükdirmegine päsgel beripdir. Şonuň üçinem aýgytly karara gelen Selaheddin mundan beýläk özüni zeňňileriň häkimi däl-de, özbaşdak soltan yglan edipdir.

Ol şundan soň Müsürden Şama çenli aralykda zeňňileriň hasabyna gulluk etmekçi däldigini, bu ýerleriň hojaýynynyň hut özüdigini mälim edipdir.

Bu kesgitli karardan soň Zeňňiniň emirleri ýekän-ýekänden gelip, Selaheddine baglylyklaryny bildiripdir. Bütün bu bolup geçen zatlardan soňam Zeňňiniň maşgala agzalaryna el degirtmändir we olaryň ýerlerine gylyçly girmändir.

Hyttyn söweşi

- **Kuddusa açylan gapy Hyttyn ýeňişi**

Selaheddin emirleri gysymyna gysandan soňam Ierusalime göni hüjüme geçmäge gyssanmandyr, emma Renaud de Çatillon atly gözüne gan bürän wagşy baron Ierusalimiň täze koroly Gi de Luzinýana aýdanyny etdirip, gorkunç pygylyň kül-külüne düşüpdür.

Renaud de Çatillon musulmanlaryň mukaddes şäheri Mekgäni talamak we ýumurmak üçin herekete geçipdir.

Çatillonyň Mekgä ýollan goşun bölümleri şähre golaý bir ýerde ýok edilenem bolsa, zyýarata gelýän hajylary getirýän kerwenler hut Çatillon tarapyndan talanypdur we musulmanlar ýesir alynypdyr.

Muňa garamazdan korol Renaud de Çatillony jezalandyrmakdan we ýesirleri Selaheddine gaýdyp bermekden ýüz öwürüp, uruşmagy makul bilipdir.

Selaheddin serkerdelerine Renaud de Çatillony hut öz eli bilen öldürjegine ant içipdir we goşunyna ýörişe taýýarlanmagy buýrupdyr.

Serkerdeleri Ierusalime göni hüjüm etmegi islese-de, Selaheddin meýdan söweşi bolmazdan şäheri gabamagyň yerliksiz boljagyny bilipdir.

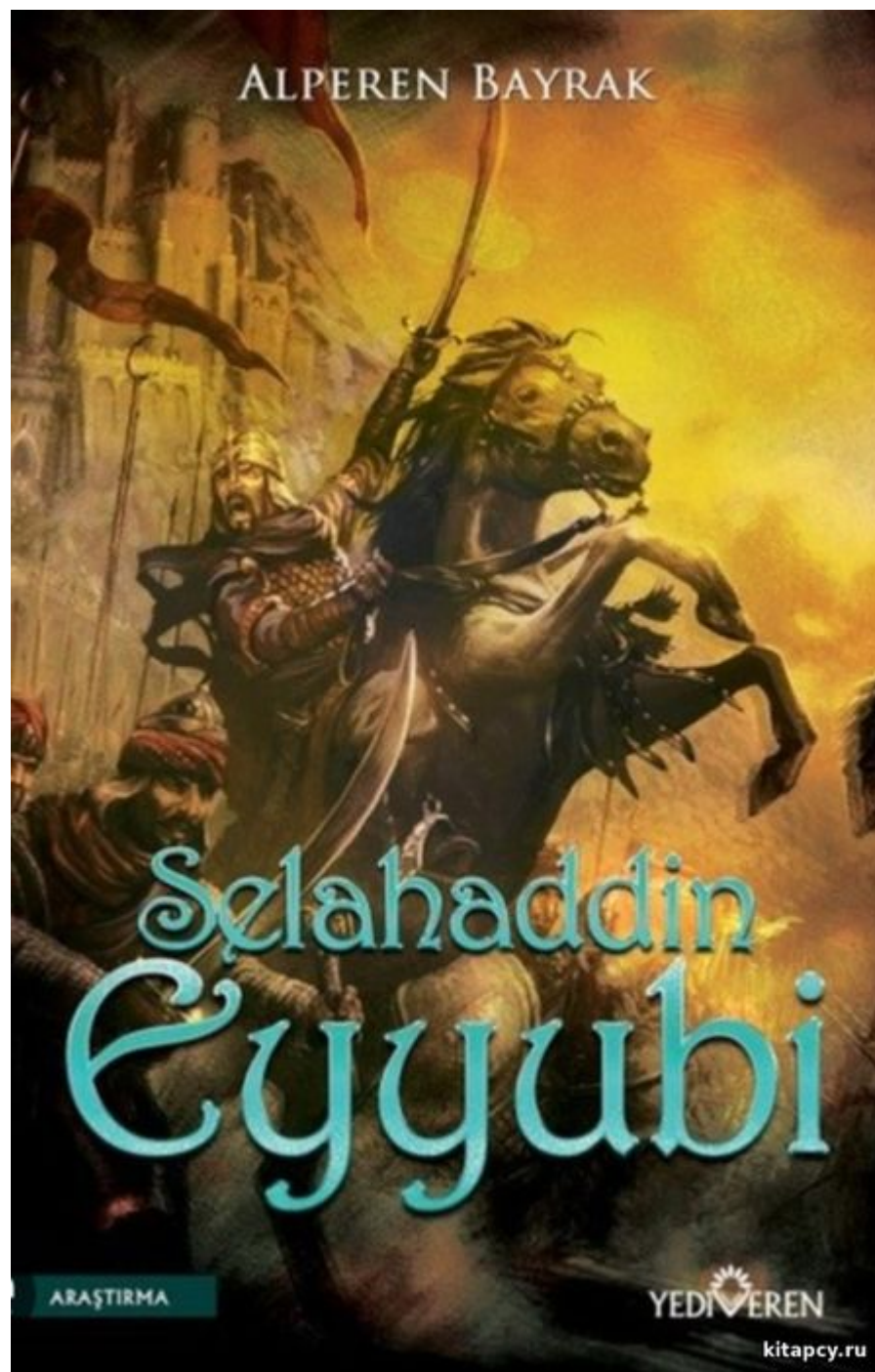
Korol Gi de Luzinyan

Täze korol Gi de Luzinyan gahar-gazap bilen çölde Selaheddiniň garşysyna çykmak üçin gala diwarlarynyň aňyrsyndan çykanyny eşiden badyna Kuddusyň Alyjenaby Selaheddin söweşiň entek başlamanka gutarandygyny aňypdy.

Ähli suwly guýular musulmanlaryň elindedi. Üstesine haçparazlaryň arasynda agzybirlik bolmandyr. Bienäçe pereňli serkerde Gi de Luzinyanyň gelen netijesiniň soňunyň ölüm bilen gutarjagyny pikir edýärdi.

Şeýle-de, Selaheddiniň goşuny Hyttyn meýdan söweşinde

Ierusalim korollygyny doly diýen ýaly ýok edipdi. Korol Luzinýan, Renaud de Çatillon dagt ýesir edilip, Selaheddiniň çadyryna getirilipdir.

El-Yspyhany duşuşygy şeýle beýan edipdir:

«Selaheddin koroly ýanyna geçip oturmagy mürähet edýär. Renaud de Çatillonam içerik girende, ony patyşanyň ýanyna geçirýär we eden etmişlerini ýatladýar:

– Näçe gezek äht edip ähdiňi bozduň, näçe gezek ylalaşyga gol çekip, öz gol çeken ylalaşygyňa uýmadyň.

Renaud de Çatillon terjimeçisiniň üsti bilen şeýle jogap

beripdir:

– Ähli korollar hemişe şeýdip geldi. Men olardan beterini etmedim.

Luzinýan şol wagt suwsuzlykdan ýaña reňňi saralypdy, göýä serhoş yaly kellesini egýärdi we ýaramaýandygyny belli edýärdi.

Selaheddin korola rahatlandyryjy sözleri aýdýar we buzly suw getirdip, oňa hödür edýär. Korol suw içenden soň galanyny Renaud de Çatillona berýär, olam öz gezeginde suwsuzlygyny gandyrýar.

Muny synlap duran soltan Guýa «Oňa suw bermezden öň menden rugsat almadyň. Şonuň üçin menem ony bagyşlamaga mejbur däl» diýipdir.»

Selaheddin gylyjyny gynyndan çykarypdyr we gözi ganly ganhor Renaud de Çatillonyň boýnunyň çykan ýerinden gylyjyny bir salyp, kellesini kesipdir. Şeýdip, ol serkerdelerine beren sözünde-de tapylypdyr. Renaud de Çatillonyň elinden ölen ýüzlerçe bigünä adamyň yzyndan onuň özü-de hut Selaheddin tarapyndan jany jähenneme ýollanypdyr.

Mehmed MAZLUM ÇELIK.

@MMazlumcel

celikmehmedmazlum@gmail.com

Duşenbe, 17.05.2021 ý. Taryhy makalalar